

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์  
PEOPLE'S PARTICIPATION IN THE PRESERVATION OF THAI ARCHITECTURE  
IN RATANAKOSIN ISLANDS AREA

สมชัย ธรรมารัตน์\* กมลพร กัลยาณมิตร\*  
Somchai Thammarat\* Kamolporn Kalayanamitra\*  
คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี\*  
Faculty of Political Science, Bangkok Thonburi\*

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ (2) เพื่อศึกษาปัญหา/อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 17 คนที่คัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จากผู้บริหารระดับนโยบาย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ ที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยเป็นอย่างดี ผลการศึกษาพบว่า

**วัตถุประสงค์ข้อ 1** เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ สรุปได้ว่า 1) **ประชาชนที่อยู่บริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** โดยในปัจจุบันการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต เพราะประชาชนมีความรู้มากขึ้น และมีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญของมรดกสถาปัตยกรรมไทย อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งชาติดำเนินการปฏิรูปให้สิทธิแก่บุคคลและชุมชนในการจัดการดูแลรักษามรดกสถาปัตยกรรมโบราณสถานซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติ 2) **การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** คือ ทำให้เกิดโครงการอนุรักษ์ และการอนุมัติโครงการต่างๆ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนบุคลากร หรือสนับสนุนวิทยากร ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ ผ่านกิจกรรม โครงการ ทั้งยังผลักดันให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐเพื่อดูแลคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมไทย 3) **ภาคเอกชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** โดยการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ซึ่งหน่วยงานของรัฐบาลได้ใช้นโยบายการสร้างแรงจูงใจด้านมาตรการลดหย่อนภาษี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เอกชนบริจาคเงิน หรือสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ 4) **ความรู้ความเข้าใจของประชาชน มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** เพราะหากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของงานอนุรักษ์ก็จะทำการอนุรักษ์ได้อย่างถูกต้อง หากไม่มีความรู้ที่เพียงพอก็อาจจะทำให้โบราณสถานเสียหายได้ ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะถ้าประชาชนเห็นคุณค่า เกิดความรักความผูกพัน และหวงแหน ก็จะนำไปสู่การปกป้องคุ้มครองมรดกสถาปัตยกรรมไทยนั้นๆ ไว้ เพื่อส่งต่อให้คนรุ่นหลังต่อไป 5) **การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** เนื่องจากการให้ความรู้ และส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรัก หวงแหน และอยากดูแลรักษาสถาปัตยกรรมไทยบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ให้คงคุณค่าไว้ 6) **ความตระหนักและความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** ทำให้ประชาชนเกิด

จิตสำนึก ความรัก ความรู้สึกหวงแหน และพร้อมจะร่วมกันปกป้อง อนุรักษ์ สมบัติทางศิลปะและวัฒนธรรมของชาติต่างๆ เหล่านี้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป 7) การจัดกิจกรรมกระตุ้นจิตสำนึกของการอนุรักษ์ มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์อย่างมาก เพราะช่วยสร้างความรู้ ความสัมพันธ์ การสื่อสาร และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับประชาชน ทั้งยังทำให้ประชาชนเกิดความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการดำเนินการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ 8) การสร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย มีความสำคัญ เพราะการที่สถาปัตยกรรมไทยอันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์จะคงอยู่ตลอดไปได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายร่วมกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมสำคัญในการอนุรักษ์ ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม

**วัตถุประสงค์ข้อ 2** เพื่อศึกษาปัญหา / อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ **สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้** (1) ประชาชนขาดความรู้ในการอนุรักษ์ ขาดการทำความเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรม (2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ยังน้อย (3) การขาดงบประมาณ (4) การคุกคามโดยมนุษย์และโดยธรรมชาติ ทำให้เกิดความเสียหาย (5) ขาดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินการอนุรักษ์ และ (6) บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐยังไม่เพียงพอ

**คำสำคัญ :** การมีส่วนร่วมของประชาชน, การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์.

## Abstract

The objectives of this study were twofold : (1) to investigate the people's participation in the preservation of Thai architecture in the Ratanakosin Island area, and (2) to determine the problems and obstacles relating to the people's participation in preserving Thai architecture in the Ratanakosin Island area. The study was qualitative in character. The sample consisted of 17 key informants; the key informants included people of high caliber. That was to say, they were topflight policy makers, high-ranking officers, and experts; and they all had deep knowledge and understanding as well as a lot of experience with the preservation of Thai architecture. The in-depth interviews were conducted with these key informants. The collected data were analyzed by dint of content analysis. The data analysis has brought to light the following facts :

**1) On people's participation in the preservation of Thai architecture in the Ratanakosin Island area,** it can be summarized as follows : (1) The number of people taking part in the preservation of Thai architecture in the Ratanakosin Island area was on the increase as compared with their participation in the past. It was so in large measure because they had better knowledge and understanding of the great value of Thai architecture. Furthermore, the Thai Constitution has an act that grants rights to Thai citizens and community members with respect to the management and surveillance of architectural objects or artifacts. This also enabled the people to take part in the preservation of Thai architecture to a much greater extent. (2) As

regards the promotion and support from the governmental agencies as far as the preservation of Thai architecture was concerned, in a nutshell, the following points could be made. Various governmental agencies provided support in various ways. For instance, they allocated budgets for use in the preservation of Thai architecture, and they provided personnel or experts with a view to helping the people learn how to preserve Thai architecture and how to organize activities relative to the Thai architecture preservation. More importantly, the governmental agencies concerned made great efforts to urge people to participate in surveillance and protection of Thai cultural and architectural heritages. (3) The private sector's participation and support concerning the preservation of Thai architecture, the private sector played an important part in the preservation of Thai architecture. This clearly indicated that the people in the private sector had social responsibilities to a certain degree. Realizing the important role played by business organizations, the Government adopted some incentive policy in such a way that the income tax reduction for business people was enforced. In other words, business people who made financial contribution to the preservation of Thai architecture were permitted to have income tax reduction. (4) With respect to the knowledge and understanding of people as to the preservation of Thai architecture, governmental agencies concerned made attempts to keep people constantly well-informed about the preservation of Thai architecture. Armed with deep knowledge and understanding of the Thai architecture preservation, the people came to realize the value of the preservation. Consequently, they were strongly committed to protect the architectural heritage for the benefit of posterity.

**2) On problems and obstacles pertaining to the people's participation in the preservation of Thai architecture, the following facts have been discovered.** (1) Some groups of people failed to appreciate the Thai architecture preservation (2) Comparatively speaking, people participation in the preservation were far from adequate. (3) The budgets from the Government were limited (4) The destruction of the Thai architecture by human beings and nature is now present. (5) Governmental agency authorities were somewhat negligent in paying attention to the people's opinions or ideas about the Thai architecture preservation. And (6) The Government's human resources responsible for the preservation of Thai architecture were inadequate.

**Keywords:** People's Participation, Preservation Thai Architecture.

## บทนำ

นับเป็นเรื่องสำคัญของหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน ตลอดจนชุมชนในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ในการช่วยกันรักษาคุณค่ามรดกวัฒนธรรมบริเวณเมืองเก่า ตลอดจนแนวคลองรอบกรุง เพื่อทำการอนุรักษ์และพัฒนาแต่ละพื้นที่ให้ครอบคลุม ทั้งด้านภูมิทัศน์ ด้านการจราจร การใช้ที่ดิน สาธารณูปโภค สาธารณูปการ การท่องเที่ยว วิถีชุมชน หรือแม้แต่สิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมที่มีความหลากหลายซึ่งเกิดจากการผสมผสานทางด้านเผ่าพันธุ์จากชาติพันธุ์ต่างๆ ตั้งแต่ก่อนตั้งกรุงธนบุรี การตั้งถิ่นฐานของคนในชุมชนในอดีตมีความเชื่อมโยงกันระหว่าง วัด ไร่ และชุมชน เพราะบริเวณชั้นในเกาะรัตนโกสินทร์เป็นที่ตั้งของวัด สถานที่ราชการ ส่วนพื้นที่นอกเขตกำแพงเมือง ก็จะเป็นที่ตั้งของชุมชนต่างๆ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการยึดเหนี่ยวจิตใจ และชุมชนต่างๆ ได้มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย กลายเป็นย่านการค้า ย่านศิลปะและวัฒนธรรมและเติบโตเป็นเขตเมืองใหญ่ที่มีผู้คนอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพ และผู้คนเหล่านี้คือกำลังสำคัญในการก่อสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้น พื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ยังเป็นมรดกทางสถาปัตยกรรมที่ใหญ่ที่สุดของกรุงเทพมหานคร และเป็นศูนย์กลาง แห่งการอนุรักษ์มรดกทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และสถาปัตยกรรมที่สำคัญของประเทศจึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นเขตการบริการเพื่อการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐได้เล็งเห็นคุณค่า และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) ได้มีการบรรจุโครงการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ไว้ด้วย และในปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลได้จัดทำแผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์พร้อมกำหนดโครงการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นและในปี

เนื่องจากการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทยมีมาเป็นเวลานานไม่แพ้ชาติใดในโลก โดยได้เริ่มจากการบูรณปฏิสังขรณ์วัดดังที่ได้มีบันทึกไว้บนศิลาจารึกในสมัยกรุงสุโขทัยเมื่อประมาณ 700 ปีก่อน โดยมีความประสงค์ในการอนุรักษ์เพื่อการทำบุญกุศล (merit making) และมักดำเนินการโดย พระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ ขุนนางและคหบดีผู้มั่งคั่ง หลังจากถือปฏิบัติเป็นประเพณีมาประมาณ 500 ปี จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (AD 1836-1868) จากการเห็นคุณค่าทางศาสนาและจิตวิญญาณมาเป็นการตระหนักในเหตุและผลของคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี โดยทรงมี พระราชดำริให้การอนุรักษ์ในคุณค่านี้ถือปฏิบัติแผ่ขยายออกไปยังชาวไทยในวงกว้าง ต่อมาหน่วยงานของรัฐซึ่งมีหน้าที่สงวนรักษาบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถาน คือ กรมศิลปากรได้รับการจัดตั้งขึ้นในปีค.ศ. 1911 ปัจจุบันมีกฎหมายต่างๆ เกิดขึ้นและได้รับการปฏิบัติตามในหลายหน่วยงานเพื่อการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมและพื้นที่โดยรอบ แต่มักจะส่งผลทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานเหล่านั้น (Pimonsathean, 1999) นอกจากนี้ข้อกำหนดกฎหมายเพื่อการอนุรักษ์ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในแง่มุมต่างๆ เช่น ยังล้าหลังต่อความจำเป็นในการอนุรักษ์ (Kammeier, 2004) บ้างก็ว่าจำกัดสิทธิในการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งความแตกต่างในความคิดเห็นด้านการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมของกลุ่มต่างๆในสังคมไทย มีปรากฏให้เห็นในศูนย์กลางเมืองเก่าที่สำคัญของประเทศหลาย

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยจึงเป็นเรื่องของผู้คนในสังคมร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องและไม่สามารถประสบความสำเร็จได้หากขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจากประชาชนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง จุดเปลี่ยนของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมนั้น นอกจากวิธีการทางผังเมืองแล้วยังมีกระบวนการอื่นที่สำคัญคือ การวางแผนให้เกิดความร่วมมือ (collaborative planning process) ที่จะช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างนโยบายการอนุรักษ์ให้เป็นที่ยอมรับและจะนำไปสู่ความร่วมมือในการดำเนินงานอันจะทำให้เกิดการบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันในการรักษาสถาปัตยกรรมมรดกวัฒนธรรม, เอกลักษณะเมือง และคุณภาพสิ่งแวดล้อมของที่ตีไว้ได้ ก่อให้เกิดการจ้างงานและรายได้ในท้องถิ่น รวมทั้งการเป็นชุมชนเข้มแข็งและน่าอยู่ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความรุ่งเรืองมั่งคั่งให้กับประเทศชาติ

เนื่องจากคุณค่าของหลักฐานทางประวัติศาสตร์อาทิ เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ศิลปะ สถาปัตยกรรม ฯลฯ ล้วนแต่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของประเทศชาติเป็นอย่างมาก โดยถือเป็นปมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมประเภทหนึ่งที่มีมนุษย์ใช้สติปัญญาและความรู้ความสามารถสร้างขึ้น สิ่งเหล่านี้สามารถ

สะท้อนให้เห็นถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเป็นมาและการดำเนินชีวิตในช่วงเวลาแต่ละยุคสมัย ที่มีลักษณะเฉพาะทางกายภาพของผู้คนในแต่ละชุมชน สังคม ที่แตกต่างกันออกไป จึงก่อให้เกิดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ต้องอนุรักษ์ไว้ ให้คงสภาพตามความเป็นอยู่เดิมให้มากที่สุด เพื่อเป็นประโยชน์ให้กับชนรุ่นหลังได้ศึกษาค้นคว้า เรียนรู้และนำไปถ่ายทอดให้กับคนในรุ่นต่อไปได้ จากเอกลักษณ์และความสำคัญของสถาปัตยกรรมไทยอันเป็นสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และย่านประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นเอกลักษณ์ที่หล่อหลอมขึ้นโดยผ่านการดำรงอยู่ของเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งบริบทต่างๆทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมทั้งหมดนี้หล่อหลอมให้เกิดมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural heritage) ขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมร่วมแรงร่วมใจกันในการดำเนินการต่างๆเพื่ออนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยนี้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่คู่กับประเทศไทยไปตลอดกาลนาน

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยมาเป็นระยะเวลายาวนานหลายสิบปี ทำให้มีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะกรุงรัตนโกสินทร์ และเพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะกรุงรัตนโกสินทร์ และเพื่อนำผลการศึกษาให้แก่หน่วยงานภาครัฐและพื้นที่ชุมชนได้ทราบและใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาสถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะกรุงรัตนโกสินทร์อย่างยั่งยืนต่อไป

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะกรุงรัตนโกสินทร์การมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ทราบปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะกรุงรัตนโกสินทร์
3. ทราบข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะกรุงรัตนโกสินทร์
4. ผลการศึกษานำเสนอให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาเกาะรัตนโกสินทร์

### วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ จะเป็นข้อความบรรยาย (Descriptive) ซึ่งได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และจดบันทึก
2. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) คือ การกระทำกับข้อมูลที่ได้จากเอกสาร

## ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัยดังต่อไปนี้ คือ

**วัตถุประสงค์ข้อ 1** เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ โดยแยกผลการศึกษาในแต่ละด้าน สรุปได้ว่า

**ประชาชนที่อยู่บริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** โดยในปัจจุบันการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต เพราะประชาชนมีความรู้มากขึ้น และมีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญของมรดกสถาปัตยกรรมไทย อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งชาติดำเนินการปฏิรูปให้สิทธิแก่บุคคลและชุมชนในการจัดการดูแลรักษามรดกสถาปัตยกรรมโบราณสถานซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติ

**การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** คือ ทำให้เกิดโครงการอนุรักษ์ และการอนุมัติโครงการต่างๆ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนบุคลากร หรือสนับสนุนวิทยากร ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกๆระดับ ผ่านกิจกรรม โครงการ ทั้งยังผลักดันให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐเพื่อดูแลคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมไทย

**ภาคเอกชนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** โดยการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ซึ่งหน่วยงานของรัฐบาลได้ใช้นโยบายการสร้างแรงจูงใจด้านมาตรการลดหย่อนภาษี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เอกชนบริจาคเงิน หรือสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ

**ความรู้ความเข้าใจของประชาชน มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** เพราะหากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของงานอนุรักษ์ก็จะทำการอนุรักษ์ได้อย่างถูกต้อง หากไม่มีความรู้ที่เพียงพอก็อาจจะทำให้โบราณสถานเสียหายได้ ความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะถ้าประชาชนเห็นคุณค่า เกิดความรักความผูกพัน และหวงแหน ก็จะนำไปสู่การปกป้องคุ้มครองมรดกสถาปัตยกรรมไทยนั้นๆ ไว้ เพื่อส่งต่อให้คนรุ่นหลังต่อไป

**การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** เนื่องจากเป็นการให้ความรู้ และส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรัก หวงแหน และอยากดูแลรักษาสถาปัตยกรรมไทยบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ให้คงคุณค่าไว้

**ความตระหนักและความรู้สึกของการเป็นเจ้าของ มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** ทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึก ความรัก ความรู้สึกหวงแหน และพร้อมจะร่วมกันปกป้องอนุรักษ์ สมบัติทางศิลปะและวัฒนธรรมของชาติต่างๆ เหล่านี้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบต่อไป

**การจัดกิจกรรมกระตุ้นจิตสำนึกของการอนุรักษ์ มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ฯ มาก เพราะช่วยสร้างความรู้ ความสัมพันธ์ การสื่อสาร และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับประชาชน ทั้งยังทำให้ประชาชนเกิดความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการดำเนินการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

**การสร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** มีความสำคัญ เพราะการที่สถาปัตยกรรมไทยอันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์จะคงอยู่ตลอดไปได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายร่วมกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมสำคัญในการอนุรักษ์ ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม

**วัตถุประสงค์ข้อ 2** เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์

### **ปัญหาและอุปสรรค ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย สรุปลผลการศึกษาดังนี้**

(1) ประชาชนขาดความรู้ในการอนุรักษ์ ขาดการทำความเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรม (2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ยังน้อย (3) การขาดงบประมาณ (4) การคุกคามโดยมนุษย์และโดยธรรมชาติ ทำให้เกิดความเสียหาย (6) ขาดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินการอนุรักษ์ และ (7) บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐยังไม่เพียงพอ

### **การอภิปรายผล**

**วัตถุประสงค์ข้อ 1** เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ ผลการศึกษาพบว่า **ประชาชนที่อยู่บริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** โดยปัจจุบันนี้ประชาชนที่อยู่บริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต เพราะประชาชนมีความรู้มากขึ้น และมีความตระหนักในคุณค่าความสำคัญของมรดกสถาปัตยกรรมไทย อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการที่รัฐธรรมนูญแห่งชาติดำเนินการปฏิรูปให้สิทธิแก่บุคคลและชุมชนในการจัดการดูแลรักษามรดกสถาปัตยกรรมโบราณสถานซึ่งเป็นมรดกวัฒนธรรมของชาติ สอดคล้องกับแนวคิดของ ช.กษิมา เพ็ชฌุไพศิษฏ์ (2555) ศึกษาเรื่องกฎหมายการอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากกรุงรัตนโกสินทร์เป็นเมืองเก่าตั้งอยู่บริเวณสองฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยาใน กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า กฎหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า นั้น จะต้องมีการประกาศเขตอนุรักษ์เมืองเก่าครอบคลุมบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อส่งเสริมการบังคับใช้กฎหมายให้เหมาะสมกับพื้นที่ ควรจะมีการขึ้นทะเบียนโบราณสถานกับอสังหาริมทรัพย์ที่หน่วยงานราชการและภาคเอกชนเป็น เจ้าของโดยพิจารณาจากคุณค่า ประวัติศาสตร์ และความสำคัญของโบราณสถานนั้น เพื่อให้การอนุรักษ์มีประสิทธิภาพ และจะต้องดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมภายในกรุงรัตนโกสินทร์โดยออกกฎหมายควบคุมการพัฒนาเมืองใหม่โดยควบคุมทั้งรูปแบบและการใช้ประโยชน์ของสิ่งปลูกสร้างให้ไม่บดบังภูมิทัศน์ของเมืองเก่า และจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และยังสอดคล้องกับแนวความคิดทางการบริหารของ Urwick and Gulick (กมลพร กัลยาณมิตร, 2559) ที่เสนอว่าการบริหารเป็นเรื่องของการประสานงานภายในองค์การ

**การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องมีความสำคัญต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์** คือ ทำให้เกิดโครงการอนุรักษ์ และการอนุมัติโครงการต่างๆ การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนบุคลากร หรือสนับสนุนวิทยากร ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ ผ่านกิจกรรม โครงการ ทั้งยังผลักดันให้ภาคเอกชนเข้ามาร่วมมือกับรัฐเพื่อดูแลคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมไทย สอดคล้องกับการศึกษาของไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2557) เสนอว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในการพัฒนา หมายถึง กระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชน ทั้งในส่วนบุคคล ชุมชน มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการในเรื่องหนึ่งหรือหลายเรื่องรวมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้โดยได้มีการกำหนดรูปแบบลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น ร่วมวางแผน หรือแผนงาน หรือโครงการ/กิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหาของชุมชน ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ร่วมลงทุนในกิจกรรมของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการหรือกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ภาคเอกชนมีส่วนร่วมสนับสนุนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย บริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ โดยการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ซึ่ง หน่วยงานของรัฐบาลเองก็ได้ขานรับนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจโดยใช้มาตรการในเรื่องของการสร้างแรงจูงใจ รวมไปถึงมาตรการด้านการลดหย่อนภาษี เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เอกชนบริจาคเข้าเงินกองทุน หรือสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับการศึกษาของธรรมา สวรรณรักษ์ (2552) เรื่องโครงการพัฒนาตลาดวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์: กรณีศึกษาชุมชนท่าเตียนโครงการพัฒนาตลาดวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์: กรณีศึกษาชุมชนท่าเตียนเป็นโครงการที่ทำเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งและเป็นการวางแผนการดำเนินธุรกิจ ทางด้านการท่องเที่ยวโดยมีวัตถุประสงค์หลักคือต้องการให้ “ตลาดวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร” เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวและเป็นศูนย์รวมของศิลปวัฒนธรรมพร้อมผลักดันให้ “เกาะรัตนโกสินทร์” เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรมประกอบด้วยเพื่อเป็นสถานที่สำคัญในการท่องเที่ยว (Tourism Spot) ของกรุงเทพมหานคร โดยใช้เงินทุนงบประมาณของภาครัฐบาลจำนวน 415,000,000 บาท, สมาคมสมัครจำนวน 13,000,000 บาท และภาคเอกชนจำนวน 20,000,000 บาทจัดสรรเพื่อลงทุนเบื้องต้น

การสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย บริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ มีความสำคัญ เพราะเป็นการให้ความรู้ และส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความรู้สึก รัก ห่วงแหน และอยากดูแลรักษาสถาปัตยกรรมไทย บริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ให้คงคุณค่าไว้ แต่ปัจจุบัน การสื่อสารและประชาสัมพันธ์ของภาครัฐกับประชาชนยังน้อยอยู่มาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2555) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง กระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องมีโอกาสเข้าร่วมในกระบวนการหรือขั้นตอน ต่างๆของการบริหาร ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูลการปฏิบัติงาน การร่วมแสดงทัศนะแสดงความคิดเห็น การร่วมเสนอ ปัญหาและความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น การร่วมคิดแนวทางแก้ไขปัญหา การร่วมในกระบวนการ ตัดสินใจ การร่วมในการดำเนินการ และการร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์จากการ พัฒนา

ความตระหนักและความรู้สึกเป็นเจ้าของ มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ เพราะหากประชาชนมีความตระหนักและความรู้สึกเป็นเจ้าของ สถาปัตยกรรมไทยบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ ประชาชนก็จะเกิดจิตสำนึก ความรัก ความรู้สึกหวงแหน และพร้อมจะร่วมกันปกป้อง อนุรักษ์ สมบัติทางศิลปะและวัฒนธรรมของชาติต่างๆ เหล่านี้ให้เป็นมรดกทาง วัฒนธรรมสืบต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของ ช.กษิมา เพ็ชฌุไพศิษฏ์ (2555) ศึกษาเรื่อง : กฎหมายการ อนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์ เนื่องจากกรุงรัตนโกสินทร์เป็นเมืองเก่าตั้งอยู่บริเวณสองฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยาใน กรุงเทพมหานคร รัตนโกสินทร์ การศึกษาพบว่าดำเนินการจัดการกรุงรัตนโกสินทร์จะต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ เมืองเก่าและ การพัฒนาเมืองใหม่ให้มีความสอดคล้องกัน จะต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ และ ประชาชนซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดย ตระหนักถึงความสำคัญ ของการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการอนุรักษ์เมืองเก่าและส่งเสริมให้ ประชาชนเข้าร่วมอนุรักษ์เมืองเก่าโดยสมัครใจ เพื่อป้องกัน ไม่ให้เกิดการทำลายมรดกทางวัฒนธรรมของชาติและ ร่วมกันอนุรักษ์กรุงรัตนโกสินทร์โดยคง คุณค่าความเป็นเมืองเก่าให้ดำรงอยู่สืบต่อไป

การจัดกิจกรรมกระตุ้นจิตสำนึกของการอนุรักษ์ มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมไทยบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์มาก เพราะช่วยสร้างความรู้ ความสัมพันธ์ การสื่อสาร และ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้กับประชาชน ทั้งยังทำให้ประชาชนเกิดความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐในการ ดำเนินการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพลอยภัทรา



ตระกูลทองเจริญ (2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรายน้อย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความตระหนักของชาวบ้านศาลาแดงเหนือถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนั้น มีผลมาจากช่วงอายุซึ่งอาจแบ่งได้เป็นกลุ่มคนรุ่นเก่า และกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่จะให้คุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป จากการเก็บข้อมูลทำให้ได้ทราบถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านศาลาแดงเหนือว่า อยู่ในระดับที่ผู้ออกแบบและชุมชนออกแบบร่วมกันในทุกขั้นตอนการออกแบบตั้งแต่ต้นจนจบโครงการ โดยเน้นไปทางชุมชนเป็นหลักในการตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติ โดยผู้ออกแบบทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการทำกิจกรรมให้ราบรื่นเท่านั้น

**การสร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์** เพราะสถาปัตยกรรมไทยนั้นจะคงอยู่ตลอดไปต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ใช่เพียงได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่เป็นเพราะความเข้มแข็งของชุมชนที่ร่วมกันอนุรักษ์ ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอรทัย พระทัด (2558) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์ กรณีศึกษา : ชุมชนป้อมมหากาฬ แขวงสำราญราษฎร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผ่านมาปัญหาอุปสรรคที่ผ่านมาและการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ชุมชนป้อมมหากาฬ ผลการศึกษาพบว่า ปัญหานโยบายการดำเนินโครงการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป้อมมหากาฬส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยของประชาชนในชุมชนป้อมมหากาฬโดยการดำเนินนโยบายของทางกรุงเทพมหานครไม่มีการศึกษาผลกระทบต่อประชาชนอย่างชัดเจน จึงไม่ได้ความร่วมมือจากประชาชนอย่างเต็มที่ ดังนั้นข้อเสนอแนะในการศึกษา คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนป้อมมหากาฬควรเริ่มจากการกำหนดนโยบายจากล่างขึ้นบน ควรศึกษาจากความต้องการของประชาชนและมีการวางแผนบริหารจัดการดำเนินการอย่างเป็นระบบ หน่วยงานภาครัฐควรให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดแนวทางและวางแผนในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกันเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการรับฟังแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและแสดงบทบาทของชุมชนพร้อมกับตัดสินใจร่วมกันในแนวทางการวางแผนการดำเนินโครงการต่อไป

**วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์**

**ปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย** พบว่า (1) ประชาชนขาดความรู้ในการอนุรักษ์และขาดความเข้าใจคุณค่าทางวัฒนธรรม (2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ยังน้อย (3) การขาดงบประมาณ (4) การคุกคามโดยมนุษย์และโดยธรรมชาติทำให้เกิดความเสียหาย (6) การขาดการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในการดำเนินการอนุรักษ์ และ (7) บุคลากรของหน่วยงานภาครัฐไม่เพียงพอสอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของศรีศักร วัลลิโภดม (2552) เพื่อรักษาความงดงามของสถาปัตยกรรมไทยให้คงความสมบูรณ์อยู่ในสภาพเดิมนานที่สุด ได้เสนอไว้ว่า แนวทางการออกแบบและการบูรณะโบราณสถานเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์พบว่า มีการแบ่งระดับการอนุรักษ์ ออกเป็น 3 ระดับหลัก คือ 1) การป้องกันการเสื่อมสภาพ (Protection) 2) การรักษาให้คงสภาพ (Preservation) และ 3) การบูรณปฏิสังขรณ์ (Restoration) ซึ่งทั้ง 3 ระดับนี้ สามารถใช้ได้กับโบราณสถานที่ยังมีการใช้งานอยู่ในปัจจุบัน คือ ต้องมีการป้องกันและรักษาส่งที่มีคุณค่าอยู่อย่างเดิม และซ่อมแซม บูรณะปฏิสังขรณ์ส่วนที่เสียหายให้มีสภาพใช้งานได้ ซึ่งรายละเอียดของแต่ละระดับการอนุรักษ์ที่จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการบูรณะอาคารอนุรักษ์ให้ใช้งานต่อไปได้

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

1. เปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลมรดกวัฒนธรรมของชาติ
2. เปิดเวทีให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นในการอนุรักษ์มากขึ้น
3. ควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องที่อยู่อาศัยในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทย
4. ควรจัดการท่องเที่ยวที่แนะนำให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้นๆ เพื่อปลูกฝัง ชิมชั๊บ ให้ประชาชนเกิดความรักและเห็นคุณค่า
5. ควรมีการประกาศเขตอนุรักษ์ครอบคลุมบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อให้สามารถบังคับใช้พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504 และกฎหมายอื่นๆ
6. ควรมีการจัดการความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์เพื่อบรรเทาความเสียหายที่จะเกิดต่อโบราณสถานเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน
7. ควรทำการซ่อมแซมสถาปัตยกรรมไทยโดยดำเนินการใน 3 แนวทาง คือ (1) รักษาความแท้ (2) คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และ (3) ความกลมกลืน

### ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการนำนโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ไปปฏิบัติ
2. ศึกษาการกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์
3. ศึกษาแนวทางการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์
4. ศึกษาการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สถาปัตยกรรมไทยบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์

### เอกสารอ้างอิง

- ชาย โพลิตา. (2550). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ. (2557). **การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษา: หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรากน้อย**. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ : กรุงเทพฯ.
- ถวิลวดีบุรีกุล (2548). **การมีส่วนร่วม แนวคิด ทฤษฎีและกระบวนการ**, กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ลลิตา บุญมี. (2555). **แนวทางการปรับปรุงสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ กลุ่มอาคารราชดำเนิน : กรณีศึกษา อาคารนิทรรศน์รัตนโกสินทร์**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย/กรุงเทพฯ.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2544). **โรงเรียนองค์การแห่งการเรียนรู้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทิพย์วิสุทธิ.
- ฐานิศวร์ เจริญพงศ์ และปิ่นรัชฎ์ กาญจนรัชชิตติ. (2554). **การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธรรธ สุวรรณรักษ์ (2552) **โครงการพัฒนาตลาดวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์: กรณีศึกษาชุมชนท่าเตียนโครงการพัฒนาตลาดวัฒนธรรมในพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์: กรณีศึกษาชุมชน ท่าเตียน**. วิทยาลัยนวัตกรรมการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อธิวัฒน์ สีดา. (2552). **แรงจูงใจในการอนุรักษ์อาคารประวัติศาสตร์ :กรณีศึกษาอาคารตึกแถวในกรุงรัตนโกสินทร์**. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : กรุงเทพฯ.
- Pimonsathean, Y.(1999). **Thailand. Built Environment**.Conservation Education as a Form of Community Service in Bangkok.
- Thaitakoo, Pimonsathean. (1999). Banks, and James A. 2001. **Cultural Diversity and Education : Foundations, Curriculum, and Teaching**. Boston: Allyn and Bacon.
- Kammeier, H.D. (2004). **Sustainable City Symposium of Bangkok**. หจก.เชียงใหม่โรงพิมพ์แสงศิลป์.
- United Nation. (1998). **Popular Participation In Decision Making For Development**, New York: United Notwess Publication.